

XUNG ĐỘT TÂM LÝ VÀ GIẢI PHÁP PHÁ VỠ XUNG ĐỘT TÂM LÝ TRONG GIỜ HỌC GIÁO DỤC THỂ CHẤT

Kiều Bình Chính*

Tóm tắt:

Xung đột tâm lý trong giờ học giáo dục thể chất (GDTC) được hiểu là những mâu thuẫn mang tính chất đối kháng nảy sinh giữa người thầy với người học trong quá trình hoạt động cùng nhau trong giờ học. Xung đột tâm lý trong giờ học GDTC có thể do nhiều nguyên nhân khác nhau. Vì vậy, việc nhanh chóng xác định nguyên nhân mâu thuẫn của mỗi bên và tìm ra giải pháp, tác động hợp lý để giảm mâu thuẫn đó là việc cần phải làm ngay.

Đặt vấn đề

Trong hoạt động giảng dạy môn học GDTC, người giáo viên thường gặp những va chạm tình cảm, thậm chí có cả hiện tượng xung đột tâm lý với học viên. Hiện tượng mâu thuẫn tình cảm trong quan hệ xã hội nói chung và trong quan hệ giữa giáo viên với học viên nói riêng do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan tác động, dẫn đến mâu thuẫn xung đột tâm lý và gây ra hậu quả nặng nề đối với uy tín sư phạm của giáo viên.

Nghiên cứu ứng dụng các giải pháp tâm lý giáo dục nhằm hạn chế và xử lý các tình huống xung đột tâm lý giữa giáo viên và học viên trong môi trường sư phạm GDTC có tác dụng tích cực góp phần tạo ra không khí đoàn kết, thân thiện, tôn trọng lẫn nhau, đảm bảo uy tín giáo viên cũng như tính tích cực sáng tạo trong học tập của học viên; Đồng thời góp phần ngăn chặn, đẩy lùi bạo lực học đường và chung sức xây dựng trường học thân thiện, giáo viên là gương sáng cho học viên noi theo - một hướng tiếp cận quan trọng trong đổi mới cơ bản và toàn diện nền giáo dục quốc dân nước ta hiện nay.

Phân tích cơ sở tâm lý học của hiện tượng xung đột tâm lý của giáo viên GDTC với học viên và học viên với học viên trong Nhà trường, tìm nguyên nhân và giải pháp xử lý thoát khỏi xung đột tâm lý để vận dụng trong nghiệp vụ sư phạm môn học GDTC là nội dung khoa học của bài viết này.

*ThS, Trường Đại học Phòng cháy chữa cháy

Nội dung tổng quan

1. Bản chất tâm lý của hiện tượng xung đột tình cảm giữa giáo viên với học viên trong môi trường sư phạm môn học Giáo dục thể chất

Theo quan niệm tâm lý học, hiện tượng gây xung đột và hành vi xung đột tâm lý là nội hàm của hiện tượng xung đột tâm lý trong đời sống và hoạt động xã hội. Hiện tượng và tình huống gây ra xung đột tâm lý được hiểu là nảy sinh trạng thái bất đồng, bất hòa và mâu thuẫn với nhau về mong muốn, ý tưởng, nhận thức cũng như lợi ích giữa hai phía chủ thể quan hệ tình cảm và công việc.

Hành vi xung đột tâm lý là phản ứng tâm lý ở mức độ cao trào, có ảnh hưởng tiêu cực đối với tình cảm và lý trí của cả hai phía đối tác. Hành vi xung đột tâm lý thường xảy ra khi có sự xích mích, gây cản về lợi ích, về hiểu biết, ý tưởng và nhu cầu riêng trong hoàn cảnh căng thẳng tâm lý do gặp khó khăn xác định đúng, sai trong quá trình học tập môn GDTC ...

Theo khái niệm trên, mọi hiện tượng xung đột tâm lý trong quan hệ xã hội đều phản ánh bản chất lợi ích, tình cảm và chính kiến riêng tư. Tuy nhiên, không phải tất cả mọi mâu thuẫn tâm lý trên đều dẫn đến hiện tượng xung đột tâm lý. Chẳng hạn khi có chính kiến chung đi tìm chân lý một vấn đề cụ thể nào đó thì tuy có tình huống xung đột tâm lý khởi động, nhưng hành vi xung đột tâm lý sẽ không xảy ra. Xung đột tâm lý giữa giáo viên GDTC với học viên

thường xảy ra khi có sự bàn luận, tranh cãi về một vấn đề chuyên môn nào đó, hay trong trường hợp học viên không thi hành mệnh lệnh của giáo viên, đặc biệt trong hoàn cảnh một phía bị xúc phạm lòng tự trọng. Hiện tượng xung đột tâm lý giữa giáo viên và học viên trong giờ học GDTC thường xảy ra bất ngờ và ngoài ý muốn. Trạng thái bất đồng, bất hòa và mâu thuẫn tâm lý diễn biến theo quy trình tâm lý, từ cảm nhận bức xúc, khó chịu đến căng thẳng và khiêu khích đối đầu bất phân thắng bại. Ở trạng thái mâu thuẫn căng thẳng đó, người giáo viên có đặc điểm khí chất dễ bị xúc động thường có những hành động chưa ý thức như vung tay, đá chân, tấn công học viên bằng lời nói như: Chửi mắng, xỉ nhục, miệt thị học viên... Còn giáo viên ít nóng giận lại có hành vi nhẫn nhịn, miễn chấp, buông xuôi vai trò giáo dục của mình. Đối với giáo viên tinh thông xử lý các tình huống sư phạm lại có hành vi điều chỉnh hạ nóng giận, tìm cách hòa giải, làm lành để tạo quan hệ thân thiện, tôn trọng nhân phẩm học viên. Xung đột tâm lý giữa giáo viên với học viên trong môi trường sư phạm GDTC tuy do mâu thuẫn đối nghịch, nhưng cường độ nổi giận cũng có những giới hạn do sự chi phối của thuộc tính tâm lý như khả năng kiềm chế nóng giận, mức độ thân thiện, hiểu biết về nhau, mục đích tranh luận cũng như đặc điểm khí chất, nhân cách của từng người.

2. Nguyên nhân gây xung đột tâm lý trong hoạt động giảng dạy môn học giáo dục thể chất

Kết quả nghiên cứu hệ thống giải pháp tâm lý nhằm hạn chế và điều chỉnh hiện tượng xung đột tâm lý trong môi trường sư phạm GDTC trong trường học của giáo sư người Nga, Ilin E.P năm 2000, cho biết có 03 nhóm nguyên nhân chính:

Nhóm 1: Nguyên nhân từ phía giáo viên làm xuất hiện xung đột tâm lý. Giáo viên non kém về phương pháp tổ chức quản lý, điều khiển giờ học GDTC; Thiếu giải pháp tâm lý động viên, khuyến khích sự cố gắng tập luyện của người học; Giáo viên nhắc nhở quá nhiều khuyết điểm, thiếu sót của học viên yếu, gây bức xúc tâm lý nặng nề vì bị xâm phạm nhân phẩm; Xử sự thiếu tế nhị trong quan hệ giao tiếp; Định kiến cá nhân và có hành vi phản ứng tâm lý thô bạo.

Nhóm 2: Nguyên nhân từ phía học viên, làm

nảy sinh tình huống xung đột tâm lý với giáo viên. Học viên có hành vi xích mích, gây gổ lẫn nhau trong giờ học tập; Thiếu tập trung chú ý, vô kỷ luật và không tuân thủ sự phân công nhiệm vụ của giáo viên; Học viên hỗn láo, bướng bỉnh trong giao tiếp với giáo viên.

Nhóm 3: Nguyên nhân từ phía mối quan hệ tình cảm của giáo viên với học viên. Thiếu tình cảm và không chân tình giúp đỡ nhau cùng tiến bộ; Học viên thiếu ý thức tôn sư trọng đạo, giáo viên thiếu uy tín sư phạm nhưng lại có thái độ không tôn trọng học viên; Giáo viên không đàng hoàng, chỉ trích học viên những điều nhỏ nhặt trong đời tư của họ và có ý thức vụ lợi, đòi hỏi nhiều lợi ích cho mình từ phía học viên.

Trong mối quan hệ giữa giáo viên và học viên lớn tuổi, mâu thuẫn tâm lý tình cảm nảy sinh còn do các nguyên nhân sau:

Học viên lạm quyền tự chủ quá mức trong giờ học; Do khác nhau về lứa tuổi và quan niệm sống: Phương thức hoạt động, lối sống, văn hóa ứng xử, kiểu cách trang phục, hành vi đùa nghịch thô lỗ gây tâm lý phản cảm đối với giáo viên; Học viên lớn tuổi rất dễ tự ái khi giáo viên đánh giá kết quả học tập, tập luyện của họ thiếu công bằng và không chính xác.

Do các tác nhân trên dẫn tới hiện tượng xung đột tâm lý giữa giáo viên và học viên lớn tuổi thường có tần xuất nhiều hơn so với học viên nhỏ tuổi.

3. Các giải pháp phá vỡ xung đột tâm lý trong giờ học giáo dục thể chất

Khi bàn về trách nhiệm xã hội của giáo viên, các nhà sư phạm học tiên tiến đã đề xuất quan niệm rằng: “Hơn ai hết, giáo viên phải biết sử dụng uy tín sư phạm của mình để giáo dục học viên trong mọi trường hợp hoạt động nghề nghiệp”. Theo quan niệm đó, khi có tình huống xung đột tâm lý, giáo viên phải là người chủ động xử lý, tìm lối thoát, giảm thiểu mức độ căng thẳng tâm lý, gây xúc cảm thân thiện trong quan hệ giao tiếp tình cảm của mình.

Do hiện tượng xung đột tâm lý xảy ra mang tính đường đột và diễn biến trong thời gian ngắn nên giáo viên chỉ có thể lựa chọn giải pháp biểu hiện cử chỉ đức độ và lời nói chân tình để hạ nhiệt nóng giận. Tức là, hành động xử sự tế nhị. Biết xử sự tế nhị trong trường hợp đương đầu

với xung đột tâm lý trong quan hệ tình cảm và công việc là kinh nghiệm có giá trị sáng tạo trong nghề nghiệp sư phạm. Theo quan điểm tâm lý học, xử sự tế nhị là sự biểu hiện lựa chọn lời nói và hành vi nhân hậu để giải tỏa mâu thuẫn tâm lý theo hướng hòa dịu, tích cực. Vì trong hành động xử sự tế nhị có biểu hiện chủ kiến thay đổi thái độ quan hệ, cân bằng được cảm xúc và nhận thức rõ hơn tâm lý của học viên, qua đó xuất hiện tình cảm yêu thương và nâng đỡ họ tiến bộ.

Theo kinh nghiệm của các giáo viên giàu sáng tạo xử lý các tình huống bất lợi trong nghiệp vụ giảng dạy GDTC cho biết, để biểu hiện hành động xử sự tế nhị, giáo viên cần có các hành động tác động tâm lý như sau:

Chủ động thiết lập quan hệ xã giao hòa giải mâu thuẫn tâm lý hiện hữu; Giáo viên dùng ngôn ngữ để thuyết phục răn đe học viên; Tự phê bình về những sai sót của mình; Tìm cách hạn chế mức độ mâu thuẫn bằng cách không mở rộng vấn đề tranh luận; Giáo viên biểu hiện tâm thế không cố chấp, hướng thiện, thông cảm về sự thiếu sót, khuyết điểm của học viên; Tự điều chỉnh xúc động nóng giận, chỉ bảo lẽ phải, gây xúc cảm tích cực cho học viên; Thiết lập quan hệ thân tình bằng cách cân đối trong đánh giá đúng sai; Quan tâm hơn những học viên có mâu thuẫn với mình trong quá khứ; Tạo cơ hội giao lưu với học viên có mâu thuẫn tình cảm trước đây, tuy nhiên cần tránh đưa các đối tượng đó làm chủ đề hội thảo về giáo dục đạo đức cũng như cất lời họ trong bàn luận; Giáo viên không nên tự đắc địa vị xã hội của mình, phải chan hòa, vui vẻ, niềm nở nụ cười và dùng các lời nói bông đùa có lợi trong giáo dục tình cảm đạo đức cho học viên.

Để giải hòa xung đột tâm lý giữa các nhóm học viên với nhau trong giờ học GDTC giáo viên cần thực thi các biện pháp dưới đây:

Dùng quyền trọng tài của mình để hòa giải dựa trên động cơ của nhóm học viên, không muốn gây căng thẳng trong tranh chấp; Phân tán cổ động viên của hai phía ra xa để tránh lây lan tâm lý đối nghịch; Không tổ chức tập luyện chung cho cả hai nhóm học viên có mâu thuẫn tâm lý; Khuyến bảo học viên tự kiềm chế xúc động của mình để xây dựng ý thức đoàn kết nội

bộ của lớp học; Tìm cách tách thủ lĩnh bàn cãi ra khỏi nhóm để hạ nhiệt xúc động; Gây không khí vui vẻ trong đánh giá đúng, sai của hai phía có mâu thuẫn xung khắc tâm lý.

Kết luận

Xung đột tâm lý trong môi trường sư phạm GDTC là hiện tượng tâm lý xảy ra đường đột, ngoài ý muốn, nhưng lại thường gặp bởi các nguyên nhân mâu thuẫn về lợi ích, tình cảm và chính kiến giữa giáo viên và học viên và giữa học viên với nhau, cũng như do sự yếu kém về năng lực sư phạm của giáo viên gây nên.

Xung đột tâm lý tuy là hành vi chưa ý thức, xảy ra theo cơ chế tâm sinh lý của hiện tượng xúc động, nhưng có thể giải tỏa được bằng những phương thức tâm lý, cư xử tế nhị của chủ thể đối tác.

- Giáo viên GDTC được xã hội giao cho trọng trách kiến trúc sư kiến tạo thế trạng và vóc dáng của nhân cách con người phát triển toàn diện, nhưng do tính chất của lao động nghề nghiệp, GDTC tiếp xúc với học viên ở nhiều lứa tuổi khác nhau nên xung đột tâm lý với học viên là điều khó tránh khỏi. Điều quan trọng nhất của phẩm chất nghề nghiệp giảng dạy môn học GDTC là sức khỏe, phát triển thể chất và năng lực hoạt động thể thao của học viên để lao động sáng tạo.

Nếu chúng ta để tâm rèn luyện mình trở thành tấm gương sáng về tâm hồn và thể chất, lối sống cho học viên noi theo và biết kiềm chế, điều chỉnh xúc động bất lợi trong quan hệ với học viên, uy tín giáo viên giảng dạy môn học GDTC trong xã hội sẽ được nâng lên tầm cao trong xã hội đương đại.

Tài liệu tham khảo

1. Danhilina L.N (1978), *Tâm lý học Giáo dục thể chất*, Nxb TDTT Maxcova.
2. Ilin E.P (2000), *Tâm lý học Giáo dục thể chất*, Nxb Đại học sư phạm Xanh petecbua.
3. Krupxkaia N.K (1960), *Cuốn sách bàn về nhân cách người giáo viên*, Nxb Maxcova.
4. Khaigiainov G.I (1998), *Tay nghề sư phạm của giáo viên*, Nxb trường học cao cấp Maxcova.
5. Lê Văn Xem (2010), *Yêu cầu nhân cách của giáo viên Giáo dục thể chất*, Nxb Đại học sư phạm Hà Nội.